

Tosilampuri –hankkeen Skotlannin opintomatka 18. – 23.6.2014

Matkakertomus

Edinburgh ja Ayrshire, Skotlanti

Royal Highland Show -näyttelyssä torstaina ja perjantaina

TosiLampuri –matkalle lähdettiin keskiviikkoiltapäivänä 18.6., jolloin tilausajobussi keräili ja kierteli läpi itäistä Suomea päätyen illalla Hotelli Vantaaseen Tikkurilaan, josta reissulaisilla oli lyhyiden yöunien jälkeen aikainen herätys torstaiamuna.

Lento oli Edinburghissa Skotlannissa n. klo 9.00 paikallista aikaa ja kentällä odotti AAA –bussifirman tilausajo Royal Highland Show:hun, joka on yksi Euroopan suurimmista ja vanhimmista maatalousnäyttelyistä. RHS pidetään joka vuosi samalla ja sille v. 1960 erityisesti rakennetulla näyttelyalueella. Ennen sitä RHS vaihtoi vuosittain paikkaa. Tapasimme ruokateltassa Mr. Andrew Dunlopin, joka on ollut Skotlannin Ayrshire –lypsyrodun hallituksessa ja puheenjohtajana 1980 –luvulla. Hänen mukaansa RHS –järjestelyjen takana on suuri säätiö, jolla on 9000 elävää jäsentä ja kaikkinsa jäseniä on 14000 jäsentä. Näyttelyalue tuottaa säätiölle hyvin. Vuonna 1958, jolloin Dunlop oli liittynyt jäseneksi, elinikäinen jäsenmaksu oli ollut 12 £. Nyt se on 1500 £. Kaupunki halajaisi laajaa ja loistavalla paikalla olevaa näyttelyaluetta muuhun käyttöön, mutta säätiö ei halua muuttaa alueelta pois, vaikka istuu miljoonaomaisuuden päällä.

Vietimme näyttelyssä kaksi kokonaista päivää (torstain ja perjantain 19. – 20.6.2014). Molempien päivien lammasohjelma oli runsasta. Lammasrotuja ja lammastuotannon käytäntöjä ja -koneistusta, sekä muuta aihepiiriin liittyvää oli todella runsaasti tarjolla. Näyttelyssä oli esillä n. 7000 kotieläintä, joista lampaita yli 1800. Hankimme näyttelyn ulkomaisille vierailijoille tarjotun rannekkeen, joka takasi pääsyn VIP tiloihin ja mm. näytteilleasettajille tarkoitettuihin ruokapaikkoihin. Matkalaisten kanssa käytiin läpi tarjonta, jonka jälkeen he tutustuivat näyttelyyn pienissä ryhmissä kiinnostuksen mukaan.

Varsinkin rotuesittelyt ja lammasarvostelut kehissä kiinnostivat suurinta osaa. Jokainen löysi omat rotunsa ja pääsi keskustelemaan paikallisten kasvattajien kanssa. Puhetta tuli mm. alkiohuuhteluiden mahdollisuudesta ja siemenestä. Lisäksi tutustuttiin näyttelykulttuuriin ja rotujen sekä oman eläinaineksen markkinointiin ja verkostoitumiseen. Kontakteja luotiin. Monet lampaiden kasvattajat olivat teettäneet hienoja mainosplakatteja ja tilaesitteitä sekä jakoivat internetsivujen osoitteita sekä muuta mainosmateriaalia. RHS ohjelma ja näytteilleasettajat netissä: <http://royalhighlandshow.org/>

Näyttelykulttuuri huipussaan (Kuva Sari Heltelä)

Perjantai-iltapäivänä tutustuimme vanhassa kaupungissa Edinburghin linnan vieressä villanjatkojalostukseen ja markkinointiin. Geoffrey Kilts yhtiö on erikoistunut perinteisiin, villaisiin tartan - kankaisiin ja niiden muokkaamiseen www.geoffreykilts.co.uk/. Tehtaan kaupassa on myynnissä todella laaja valikoima villatuotteita. Tehtaan kudontakoneistus on peräisin 1800 –luvulta. Tehtaalla esiteltiin myös paikan ja villanjalostuksen historiaa. Ryhmä palasi hotellille illalla klo 18.30 jälkeen.

Maatalouskauppa, karjahuutokauppa ja maatilamyymälä ja -ravintola tutuksi lauantai-aamupäivänä

Aikaisin aamulla suuntasimme jälleen AAA –bussifirman tilausajolla eteläiseen Skotlantiin Ayrshiren maakuntaan. Pysähdyimme aamupäivästä McCaskies maatalouskauppaan. McCaskies ketju edustaa runsasta kotieläintarvikkeiden ja –rehujen valikoimaa. Varsinkin lammastarvikkeiden kirjo ilahdutti ja kiinnosti lampureita ja monta mielenkiintoista tarviketta nähtiin ja ostettiin mukaan.

<http://www.mccaskie.co.uk>

McCaskie Farm Supplies Ltd., Cattle Market Whiteford Hill, Ayr, Ayrshire, KA6 5JW,
tel. +441292262576 / Maggie

McCaskies sijaitsee samalla ”karjapiha-alueella” kuin Craig & Wilson Auctioneers, jonne suuntasimme seuraavaksi. Tämän karjahuutokauppatalon omistaja **Jim Craig** oli ystävällisesti suostunut esittelemään suomalaisryhmälle huutokauppakamaria lauantaina, vaikkei siellä ollutkaan eläimiä eikä toimintaa viikonloppuna. Jim Craig oli erinomainen esiintyjä ja kertoja ja ryhmä kyseli häneltä valtavasti asioista. Kävelimme kamarin lävitse saman matkan kuin kaupan olevat eläimet kävelevät.

Huutokaupan henki on sellainen, että hinta on aina päiväkohtainen ja kysynnän ja tarjonnan sanelema. Lampaan hinta on keskimäärin n. 2,10 £/elokg eli teuraskaritsan hinta on n. 100 £/eloläin. Hinta saattaa vaihdella päiväkohtaisesti 80 – 100 £ välillä saman viikon sisällä. Craigin mielestä tämä hinta on tuottajaa ja hänen saamaansa tuottoa ajatellen ihan ok.

Huutokauppakamariin tutustumassa (kuva Anniina Huovinen)

Huutokauppakamarilla voidaan käsitellä vain terveitä eläimiä. Huutokauppatalolla on omat sertifioidut tarkastusyöntekijät. Jos he päästävät eläimen sisään huutokauppakamarille, on eläin sen jälkeen kamarin vastuulla. Jos ostaja huomaa eläimessä vikaa, viulut maksaa Craig & Wilson, eikä alkuperäinen eläimen kamarille tuonut lampuri. Tämän firman myyntikomissio on 4,2 %, mikä on suhteellisen kallis, mutta yritys ylpeilee ehdottomalla luotettavuudella ja ammattitaidolla sekä vastuullaan eläimistä ja kaupoista. Myyjä voi asettaa eläimelle alimman myyntihinnan.

Jim Craig on toiminut unelma-ammattissaan meklarina ja huutokauppayrittäjänä jo 31 vuotta. Hän kertoo vakavana, että on selvinnyt todella kamalista ajoista kuten Britanniaa järjestyttäneestä BSE skandaalista ja

suu- ja sorkkataudista, jonka perisyllisiksi tuomittiin Britannian karjahuutokauppasysteemi. Ala on muuttunut. Ennen hän myi n. 600 pihvikarjaeläintä viikossa, nykyisin vain n. 30 kpl. Silti hän kertoo yrityksensä toimivan hyvällä alueella, koska eläintiheys on suuri ja kauppa käy kohtalaisesti. Huutokauppasysteemi elää edelleen vahvasti Skotlannissa. Pienteurastajat ja lihakaupat ostavat eläimensä huutokaupoista. Suurten teurastamoiden kanssa on vain suurimmilla ja tehokkaimmilla lammastiloilla suora sopimus. Pienemmät tuottajat luottavat huutokauppasysteemiin, jonne voi tulla vain yhdenkin eläimen kanssa. Skotlanti on ollut aina Britannian liha-aitta, vaikka skotit eivät perinteisesti ole käyttäneet itse tuottamaansa lampaanlihaa. Skotlannissa syödään possua, kanaa ja kalaa. Lammasta tuotetaan kuitenkin todella paljon ja se menee sekä lihana että kasvatettavina karitsoina etelään Englannin puolelle.

Lounastimme Catrine House Ice Cream Parlourissa, joka on **Jo ja William Templetonin** omistama tilakauppa ja –ravintola. Heillä on erittäin hyvä systeemi hyödyntää paikallisten tuottajien raaka-aineita ja tuotteita sekä jatkojalosteita ja markkinoida maaseutua ja tuotteita kuluttajille. Lounaan yhteydessä kuulumme luennon paikasta ja sen toiminnasta ja historiasta.

Catrine House Coffee Shop & Ice Cream Parlour, Catrine House, Mauchline, Ayrshire, KA5 5JY.

[www.ayrshireicecream.co.uk/.](http://www.ayrshireicecream.co.uk/)

email: info@ayrshireicecream.co.uk

Tilasafareille Ayrshiren maakunnassa lauantai-iltapäivänä ja sunnuntaina

Oppaamme ammattipaimen Neil Gillon oli sopinut meille kaksi erilaista tilaa tilasafarikohteiksi. Ensimmäinen oli erittäin tunnettu **Texelin jalostuslampola Douganhill Texels**, jossa meitä isännöivät **Stuart MacCrindle** ja **Brian McTaggart**. Tila on profiloitunut nimenomaan Texelin jalostuslampolana, mutta tilalla tuotetaan jalostuseläinten lisäksi lampaan ja naudan lihaa. Tilalla on 1500 eekkeriä viljelyksessä, joista 110 eekkeriä säilörehulla, 40 kuivaheinällä ja 50 ohralla. Douganhill on poikkeuksellinen tila siinä mielessä, että heillä laidunnetaan säilörehun odelma (texel karitsat). Tilan eläimet:

120 texel uuhta

450 cheviot ja north country cheviot uuhta

300 herdwick uuhta

100 texel risteytys uuhta

400 päättä nautoja, joista 200 emolehmää. Emojen kohdalla on tavoite, että ne poikivat keskimäärin 10 – 12 kertaa ja emot uusitaan omasta karjasta. Sonnit ostetaan. Lehmille käytetään charolais-sonnia ja hiehoille limousine-sonnia. Emojen rodut ovat aberdeen agnus, simmental ja south devon ja näille roduille on myös omarotuinen sonni tarjolla uudistusemojen tuotantoa varten.

Naudat ovat lammastiloilla erittäin tärkeä osa nurmien hoitoa ja hallintaa. Vähänkin liian pitkäksi kasvaneet laidunlohkot siivotaan naudoilla. Yhteislaidunnus oli siis osa nurmien managementia. Samalla pienennetään loispainetta. Laidunnurmet kylvetään erittäin tiheiksi: 15 kg laidunnurmiseosta plus valkoapilaa lisättynä/ eekkeri (→ lähes 30 kiloa hehtaarille nurmensiementä). Peruslaidunlohkot kynnetään vain tarpeen vaatiessa. Nurmialueet ovat siis pääasiassa kestonurmia.

Texelin jalostustavoitteista tärkeimmät ovat liikkuminen ja ulkonäkö. Uuhilla täytyy olla selkeä naarasleima, hyvä luonne, kunnollinen selkälinja ja takamus. Tilanhoitaja Brianin mielestä kaikki nämä asiat pätevät myös naisiin....! Texelien kanssa käydään näyttelyissä ja jalostuseläinhuutokaupoissa (esim. Kelso), joissa hankitaan suurin tulo eloeläinkaupassa. Texel pässtit maksavat tilakaupassa keskimäärin 1000 – 2500 £ /eläin ja uuhista saa n. 450 – 850 £ /uuhi. Huutokaupoissa myydyistä eläimistä viime vuonna paras hinta texelillä oli 60 000 £. Paras ikinä hinta pässistä on ollut 220 000 £. Brian naureskeli hintahulinoille. Noin korkeat hinnat ovat mahdollisia vain tilojen yhteisomistajuuksilla ja se on hänen mielestään aina riski. Syndikaattien takia yhdelle pässille syntyy liikaa jälkeläisiä ja geneettinen aines kaventuu. Lisäksi hän olisi aina noissa tapauksissa mieluummin myyjänä kuin ostajana. Douganhill ostaa omat ulkoa tulevat pässinsä kohtuuhinnoilla tarkasti valituilta tiloilta ja keskittyvät vahvasti oman katraan sisäiseen naarasvalintaan käyttäen rutiinisti alkionsiirtoja ja -huuhteluita sekä keinosiemennystä (tuorespermalla lähinnä). Douganhill myy paljon jalostuseläimiä suoraan tilalta, mutta he osallistuvat parhaimmilla eläimillä huutokauppoihin.

Douganhillin upeita texeluuhia (Kuva Auli-Maija Luukkonen)

Vaikka tila tunnetaan texeleistään, tilanhoitaja arvostaa ja pitää erityisesti chevioteistaan, jotka ovat helppoja ja huomaamattomia hoitaa. Herdwick katras laiduntaa tilan vaikeakulkuisimpaa aluetta, jossa on jyrkkää rinnettä ja piikkipensasta. Herdwick on Englannin puolelta rajaa Cumbrian alueelta kotoisin oleva alkuperäisrotu, joka meinasi kadota viimeisen suu- ja sorkkatauti-epidemian aikana. Herdwickteistä on tety Brittein saarilla brändi ja ne ovat saaneet jopa oman kauppaketjun. Eläiminä ne ovat vaatimattomia, hitaasti kasvavia, erittäin vaikeissa oloissa selviäviä ja viljelä. Ne syntyvät mustina ja harmaantuvat aikuiseksi tultuaan. Ne eivät kulje laumoissa ja ovat erittäin paikkauskollisia, pyrkivät aina sinne, missä ovat syntyneet. Stuart on vastuussa tilan näistä eläimistä ja ne aiheuttavat Stuartin mukaan hänelle suurta päänvaivaa (vaikea löytää ja laskea hankalassa maastossa). Tilan herdwickit astutettiin cheviotilla.

Tiloihin ja niiden laajoihin laidunalueisiin tutustuminen kävi kätevästi traktorikyydillä Ruokintavaunusta tehdyssä kuljetusvaunussa. Tässä ihastellaan hienoja maisemia ja puskipissa lymyileviä herdwick lampaita nauttien välipalavirkkeitä. (Kuva Anniina Huovinen)

Osoite:

Chapelcroft Bungalow
Palnackie
Castle Douglas
Kirkcudbrightshire
DG7 1QJ
Stuart +447747750270 (mobile)
email: mccrindle8@aol.com
Stuart McCrindle / Douganhill Farm's Texel +44 1556600409
Brian McTaggart / Douganhill Farm's Texel +441556600292

Safari vei Douganhillissa meidät läpi hienon tilakokonaisuuden traktorin vetämään syöttöhäkkiin meille rakennetussa istumapaikkakatsomossa ja meille näytettiin kaikki. Opimme paljon niin jalostuksesta kuin managementista. Kun aikaa oli kerrankin tarpeeksi, saimme aitoa keskustelua ja tiedonjakoa todella monipuolisen ja menestyvän tilan toimintatavoista.

Sunnuntaiaamuna lihantuotantotilalle

Hotelliaamiaisen jälkeen suuntasimme King's Arms tilalle, joka koostuu kolmesta eri tilakokonaisuudesta (300 eekkeriä, 260 eekkeriä ja 100 eekkeriä). Meille tilaa esitteli tilanhoitaja Andrew McClean, joka asuu vaimonsa Fionan ja lastensa kanssa yhtä kolmesta tilasta. Huutokauppakamarin omistaja Jim Craig aiemmin kertoi, että King'a Arm on yksi Skotlannin parhaiten hoidettuja ja johdettuja lammastiloja, joka pystyy itsenäisesti tekemään sopimukset teurastamojen kanssa. Skotlannissa suora tilan ja teurastamon välinen sopimustuotanto on äärimmäisen harvinaista.

King's Arm pyrkii hiomaan täydellisyteen asti tasaisen karitsanlihan tuotantonsa mahdollisimman tehokkaassa aikataulussa. He pystyvät lähettämään tasaisia, etukäteen sovittuja partteja (19,5 – 21 kg ruhopainoisia eli n. 42 elopainokg, rasva 2 tai 3, R – E luokituksella) viikkovauhdilla. Ensimmäiset teuraskaritsat lähtevät 10-viikkoisina. Tilan kaikki karitsat käydään läpi viikoittain (punnitus ja rasvaluokan arviointi) ja teuraskypsät lajitellaan suoraan menemään sopimusteurastamoon. Karitsat, jotka eivät ole teuraskypsä oikeassa painoluokassa, kasvatetaan suuremmiksi ja myydään suoraan paikalliselle lihakauppiaille. Ostavia teurastamoja on 4 – 5 kappaletta. Pääasiassa heidän karitsat teurastetaan Aberdeenissa sijaitsevassa teurastamossa, jonne matkaa on noin 4 tuntia. Sopimukset on tehty ja liha liikkuu ko-operatiivi Ayrshire Lamb Group:in kautta. Kaikki tuotantouuhien karitsat menevät teuraaksi. Ero teuraskypsymisessä uuhi- ja pässikaritsan välillä on 4 – 5 päivää. Sopimuksen mukaan karitsan ruhon yli/alipainosta, kun ruho asettuu sovitun 19,5 – 21 kg ulkopuolelle, vähennetään hintaa 5 penceä/kg, siksi sopimukseen ei-sopivat karitsat myydään yksityiselle lihakauppiaille.

Tila on äärimmäisen tehokas. Teuraskypsyyden saavuttaminen jo 10 –viikkoisesta alkaen mahdollistetaan rotuvalinnoilla ja –yhdistelmillä sekä erityyppisillä ruokinnoilla. Rotujen suunnitelmallinen käyttö lähtee jo astutusajankohtien osuttamisesta oikeilla emoilla. Tilalla on 1400 uuhia. Vuosittain tila ostaa 110 scotch mule (scottish blackface x blue face leicester) uuhia uudistukseen. Näille laitetaan skottilainen texel-pässi ja syntyneet uuhikaritsat jätetään tuotantoemoiksi. Nämä emot astutetaan ensimmäiseen karitsointiin belltexillä, jolloin syntyy ensimmäiseen karitsointiin pieniä, n. 3 kg karitsoita. Uuhet karitsoivat kaikki suurin piirtein samaan aikaan. Pässeillä käytetään astutusvaljaita. Laitumella lasketaan, montako uuhia astuttu, ja kun 520 kappaletta on laskuissa, vaihdetaan pässirotua. Halutaan poikimisia tarpeeksi, jotta myytävää on tasaisesti ja aina sopivasti tarpeeseen nähden. Ensimmäiseen kiimakiertoon uuhille laitetaan suffolk pässit.

Tämä siksi, että kun ensimmäiset karitsat ovat suffolk risteymiä. Tämä siksi, koska suffolk karitsat hyödyntävät parhaiten väkirehuautomaatista saadun lisärehun ja ovat sitten ensimmäisinä eli 10 – 12 - viikkoisina teuraskypsiksi. Sen jälkeen valmistuvat texel ykköskaritsat ja sitä myöten loputkin risteymät (texel, belltex) pääosin laidunruokinnalta. Karitsat lähtevät teuraaksi emojen alta. Uuhet, joiden kaikki karitsat ovat lähteneet teuraaksi, huomataan siitä, että ne jäävät huutamaan lajittelulaitauksen portille. Tällöin ne kootaan ja siirretään koiralla todella niukalle umpeenpanolaitumelle. Ryhmämme mielestä tällä kuivatuslaitumella oli uuhille tarjolla lähinnä kiviä ja vettä. Karitsat saavat päiväannoksena 500 g väkirehua, joka sisältää 18% valkuaista.

Karitsat saavat lisäruokaa laitumelle creepfeederistä ja valmistuvat teuraaksi alken 10 viikkoisena (Kuva Anniina Huovinen)

Uuhet valmistellaan astutuskauteen, kun pässit lasketaan aalloittain katraaseen. Pässitarve lasketaan siten, että 35 uuhetta kohden on yksi pässi. Syyskuun lopussa uuhet skannataan ja jaotellaan sikiömäärän mukaisiin ruokintaryhmiin. Karitsoinnin yhteydessä karitsoita adoptoidaan rutiinisti. Kolmoskaritsa adoptoidaan ykkösen tehneelle emolle kakkoskaritsaksi. Adoptointi on helppoa, kun karitsat ovat vielä märkiä. Jos emo hylkii, se laitetaan kiinni päästään ja pakotetaan hyväksymään uusi karitsa. Mikäli emo edelleen heittäytyy vaikeaksi, sille vaihdetaan kummatkin karitsat. Suurella tilalla voidaan pitää vain hyvin karitsansa hoitavia emoja. Mikäli jollain emolla on ongelmia karitsoidensa hoidossa tai terveydessä, saa se loven korvaansa, joka merkitsee vääjäämättä poistoa. Pakollinen E -korvamerkki laitetaan tällä tilalla teuraslastauksen yhteydessä. Andrew McClean on todella pahoillaan siitä, ettei ruhotietoja saada yhdistettyä näihin e-merkkitietoihin. Tärkeää infoa hänen luokituksensa tueksi jää puuttumaan. Korvamerkinnot ovat tilatasoisia, eli karitsaa ja sen geneettistä emää ei voida jälkikäteen yhdistää. Karitsointiaika on tiukka ja työntäyteinen. Silloin palkataan kaksi lisäihmistä kiireavuksi. Vuosittain tilalle syntyy n. 2500 karitsaa. Karitsakuolleisuus on todella vähäistä. Karitsointi on ohi 10:ssä päivässä. Tänä vuonna säiden takia uuhet karitsoineen jouduttiin pitämään sisätiloissa jopa pari viikkoa, mikä on katastrofaalisen kauan, kun normaalisti karitsat lähtevät laitumille kahden päivän vanhoina. Uuhet karitsoineen siirretään kestolaitumille ja kiviaidoin aidatuille pysyville lohkoille. Yhden lohkon koko on n. 20 eekkeriä, ja sillä alueella laiduntaa 80 uuhetta ja 160 karitsaa sekä 10 nautaa. McCleanin mielestä tämä oli optimaalinen määrä ja koko laidunyksikölle, eikä hän usko Uuden Seelannin laidunkierrättämiseen. Juomavesi pumpataan ylös laitumille. Ylhäällä oli myös lähteitä. Nurmi oli todella lyhyttä ja tehokkaassa käytössä, jolloin se on hyvin sulavaa. Laidunpaine on sen verran kova, ettei rikkaongelmia esiinny. Lisäsuolaa ei kuulemma tarvita, koska tila sijaitsee aivan merenrannalla ja suolaa laskeutuu sumun mukana laitumille ongelmaksi asti. Lisähivenet annetaan boluksina.

Skotlannin kostea ilmasto, vanhat laitumet ja suuret eläintiheydet aiheuttavat maksamato- ja muita loisongelmia, johon vastataan jatkuvalla madotuksella. Lisäksi tauteja torjutaan ennalta rokotusohjelmilla, mm. HeptaVac klostridioosiin, sen lisäksi AngioVac ja ToxoVac.

Tilan emolehvät ostetaan lypsykarjatilalta (holstein x agnus) lammastuotannon tueksi vasikkana ja niille käytetään charolais -sonnia. Lihanautojen painot ovat 10 – 11 kk iässä 470 kg sonnit ja 420 hiehot. Tilalla työskentelee ympäri vuoden 2 vakituista työntekijää ja lisätuloja saadaan 7 lomamökistä. Pääsimme seuraamaan teuraslajittelua, jossa meitä opastettiin rasvaluokan tunnistamiseen hännän tyvestä. Muutenkin esiteltiin eloeläinluokitusta ja rotuyhdistelmien eroja ja vahvuuksia. Tilan pässit olivat näytillä lajitteluaitauksessa ja ne tila ostaa samoilta hyviksi koetuilta kasvattajilta. Heillä kattohinnat pässeille: texel 1200 £, suffolk 900 £ ja belltex 500 £. Tila esiteltiin meille traktorikärrin kyydistä, mikä oli huikea kokemus.

Andrew McClean kertoi meille tehokkaan karitsantuotannon managementista ja opasti karitoiden lihakuuden ja rasvaisuuden tunnistamista (Kuva Anniina Huovinen)

Tila oli erittäin tyytyväinen siihen, miten ryhmämme oli varustautunut tilavierailuun suojavarustein. Andrew McClean pahoitteli kotimaansa huonoja ja leväperäisiä hygienia- ja tautisuojauskäytäntöjä. Siinä heillä on kuulemma vielä paljon opittavaa.

Kings Arms Farm / Robert Dalrymple, Andrew and Fiona MacLean
Ballantrae,
Girwan
Ayrshire

Tilaesittelyn jälkeen pääsimme seuraamaan David Seatonin paimensauvan valmistusdemonstraatiota. Seaton on tehnyt sauvoja koko aikuisikänsä ja on ylpeä alansa käsityöläinen. Kävimme seikkaperäisesti lävitse sauvan valmistuskaaren ja näimme upeita sauvoja jo valmiina. Ryhmä kyseli paljon kysymyksiä.

Mr. David Seaton
25 Torcy Drive
Girwan KA26 0EU
Scotland The UK
GSM: +447919813520

Tilalta lähdön jälkeen ajoimme läheiselle Neil Gillonin asiakastilan pellolle, jossa saimme nähdä kolmen koiran paimennusnäytöksen scottish blackface lampailla. Neil Gillon esitteli koiran käyttöä ja erilaisia koiria ryhmällemme. Tämän jälkeen suuntasimme Edinburghiin ja hotellille.

Bhoy ja Neil Gillon näyttivät kuinka koiralla hallitaan villejä scottish blackface lampaita (Kuva Auli-Maija Luukkonen)

Maanantaiaamuna keinosiemennysfirmaan tutustumista

Aamiaisen jälkeen suuntasimme Innovis -nimiseen lampaiden lisääntymis- ja keinosiemennysfirmaan Edinburghissa. Innoviksen pääeläinlajit ovat lammas ja koira. Yritys toimii Brittein saarilla Skotlannissa, Pohjois-Irlannissa ja Englannissa sekä sillä on laajat kansainväliset yhteydet. Lampaan toimialalla päärodot asiakkaissa on charollais, texel, suffolk ja beltex. Kiihkeimpään keinosiemennyskauteen yrityksellä on tarjota 18 keräilytiimiä ympäri Brittein saaria. Lampaan tärkein lisääntymiskausi on elokuusta – helmikuulle. Parhaat tulokset keinollisessa lisääntymisessä saadaan lampaan luonnollisen lisääntymiskauden aikana. Alkiosaanto alkiohuuhteluissa on vuoden vanhoilla eläimillä keskimäärin 4 – 5 alkioita/huuhtelu ja vanhemmilla 8 – 9 alkioita/huuhtelu. Alkiotiineys% ovat 50 – 60%. Skotlannin aseman tiloissa voidaan pitää 80 – 150 uuhta huuhtelukarsinoissa. Hormoniohjelma kestää 5 päivää. Asemalla on myös tilat hyypytettävälle pässeille ja pässejä hyypytetään myös tiloilla. Vientiä varten asemalla on erillinen vientimääräykset täyttävä laboratorio. Asema oli melko kevyesti rakennettu mutta hyvin vakuuttava ja asiallinen. saimme esitteitä ja yhteystietoja ja osa ryhmästä kiinnostui sperman ja alkioiden tuontimahdollisuudesta. Innovikselta jatkoimme bussilla lentokentälle. Matka oli erittäin kiinnostava, opettavainen ja ajatuksia herättävä. Isäntämme olivat todella hyviä ja keskustelu välimatkoilla bussissa oli kiihkeää.

Innovicsen sperma- ja alkiovarasto
(Kuva Anniina Huovinen)

Opintomatkalle osallistui 19 Tosilampuri-hankkeessa mukana ollutta lampuria Pohjois-Karjalasta (3), Pohjois-Savosta (5), Kymenlaaksosta (4) ja Etelä-Savosta (7).

Matkanjohtajina toimivat lammastuotannon asiantuntijat Sari Heltelä ja Jarmo Piiparinen Tosilampuri-hankkeesta/ProAgria Etelä-Savo.

Tulkkina, matkaohjelman rakentajana ja yhteyshenkilönä Skotlantiin toimi Anne Konsti.

Lennot, majoitus, bussikuljetus ja messuliput Skotlannissa: Matkatoimisto Matka-Mainio Oy

Matkaraportti: Anne Konsti

Opintomatka toteutettiin osana Tosilampurihankkeen koulutusohjelmaa, joka on saanut rahoitusta Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta ja Etelä-Savon ELY-keskuksesta.